 उपविष्टे तदा तस्मिन्मुनयः शंसितव्रताः ॥ मुदान्विता यथान्यायं विनयस्थाः समाहिताः ॥ २२ ॥ सर्वे ते ऋषयश्चैनं परिवार्य
 महाव्रतम् ॥परमप्रीतिसंयुक्ता इत्यूचुः सूतनंदनम् ॥२३ ॥ स्वागतं ते महाभाग दिष्ट्या च त्वां निरामयम् ॥ पश्याम धीमन्नत्रस्थाः
सुव्रतं मुनिसत्तमम् ॥ २४ ॥ अशून्या मे रसाद्यैव भवतः पुण्यकर्मणः ॥ भवांस्तस्य मुनेः सूत व्यासस्यापि महात्मनः
॥ २५ ॥ अनुग्राह्यः सदा धीमान् शिष्यः शिष्यगुणान्वितः ॥ कृतबुद्धिश्च ते तत्त्वमनुग्राह्यतया प्रभो ॥ २६ ॥ अवाप्य
विपुलं ज्ञानं सर्वतश्छिन्नसंशयः ॥ पृच्छतां नः सदा प्राज्ञ सर्वमाख्यातुमर्हसि ॥ २७ ॥ तदिच्छामः कथां दिव्यां पौराणीं श्रुतिसंमि
ताम् ॥ श्रोतुं धर्मार्थयुक्तां तु एतद्व्यासाच्छ्रुतं त्वया ॥२८॥ एवमुक्तस्तदा सूतस्त्वृषिभिर्विनयान्वितः ॥ उवाच परमप्राज्ञो विनीतोत्तर
मुत्तमम् ॥ २९ ॥ ऋषेः शुश्रूषणं यच्च तस्मात्प्रज्ञा च या मम ॥ यस्माच्छुश्रूषणार्थं च तत्सत्यमिति निश्चयः ॥ ३० ॥ एवं गतेऽर्थे
यच्छक्यं मया वक्तुं द्विजोत्तमाः ॥ जिज्ञासा यत्र युष्माकं तदाज्ञातुमिहार्हथ ॥३१॥ एतच्छ्रुत्वा तु मुनयो मधुरं तस्य भाषितम् ॥
प्रत्यूचुस्ते पुनः सूतं बाष्पपर्याकुलेक्षणम् ॥३२॥ भवान् विशेषकुशलो व्यासं साक्षात्तु दृष्टवान् ॥ तस्मात्त्वं संभवं कृत्स्नं लोकस्येमं
विदर्शय ॥३३॥ यस्य यस्याऽन्वये ये ये तांस्तानिच्छाम वेदितुम्॥तेषां पूर्वविसृष्टिं च विचित्रां त्वं प्रजापतेः ॥ सत्कृत्य परिपृष्टः स
महात्मा रोमहर्षणः ॥३४॥ विस्तरेणानुपूर्व्या च कथयामास सत्तमः ॥ सूत उवाच॥यो मे द्वैपायनप्रीतः कथां वै द्विजसत्तमाः॥३५॥
पुण्यामाख्यातवान्विप्रास्तां वै वक्ष्याम्यनुक्रमात् ॥ पुराणं संप्रवक्ष्यामि यदुक्तं मातरिश्वना ॥ ३६ ॥ पृष्टेन मुनिभिः पूर्वं नैमिषीयैर्म
हात्मभिः ॥ सर्गश्च प्रतिसर्गश्च वंशो मन्वंतराणि च ॥३७॥ वंश्यानुचरितं चैव पुराणं पंचलक्षणम् ॥ प्रक्रिया प्रथमः पादः कथायां
स्यात्परिग्रहः ॥३८॥ अनुषंग उत्पोद्धात उपसंहार एव च ॥ एवं पादास्तु चत्वारः समासात्कीर्तिता मया ॥३९ ॥ वक्ष्यामि तान्पुर
स्तात्तु विस्तरेण यथाक्रमम् ॥ प्रथमं सर्वशास्त्राणां पुराणं ब्रह्मणा श्रुतम् ॥४०॥ अनंतरं च वक्त्रेभ्यो वेदास्तस्य विनिःसृताः ॥ अंगानि
धर्मशास्त्रं च व्रतानि नियमास्तथा ॥ ४१ ॥ अव्यक्तं कारणं यत्तन्नित्यं सदसदात्मकम् ॥ महदादिविशेषांतं सृजामीति विनि

श्रयः॥ ४२ ॥ अंडं हिरण्मयं चैव ब्रह्मणः सूतिरुत्तमा ॥ अंडस्यावरणं वार्धेरपामपि च तेजसा ॥ ४३॥ वायुना तस्य वायोश्च खेन
भूतादिना ततः ॥ भूतादिर्महता चैव अव्यक्तेनावृतो महान् ॥ ४४ ॥ अंतर्वर्तिं च भूतानामंडमेवोपवर्णितम् ॥ नदीनां पर्वतानां च
प्रादुर्भावोऽत्र पठ्यते ॥ ४५ ॥ मन्वंतराणां सर्वेषां कल्पानां चैव वर्णनम् ॥ कीर्त्तनं ब्रह्मवृक्षस्य ब्रह्मजन्म प्रकीर्त्यते ॥ ४६ ॥ अतः परं
ब्रह्मणश्च प्रजासर्गोपवर्णनम् ॥ अवस्थाश्चात्र कीर्त्यंते ब्रह्मणोऽव्यक्तजन्मनः ॥ ४७ ॥ कल्पानां संभवश्चैव जगतः स्थापनं
तथा ॥ शयनं च हरेरप्सु पृथिव्युद्धरणं तथा ॥ ४८ ॥ सविशेषः पुरादीनां वर्णाश्रमविभाजनम् ॥ ऋक्षाणां ग्रहसंस्थानां
सिद्धानां च निवेशनम् ॥ ४९ ॥ योजनानां यथा चैव संचरो बहुविस्तरः ॥ स्वर्गस्थानविभागश्च मर्त्यानां शुभचारिणाम्
॥ ५० ॥ वृक्षाणामौषधीनां च वीरुधां [illegible] प्रकीर्त्तनम् ॥ देवतानामृषीणां च द्वे सृती परिकीर्तिते ॥ ५१ ॥ आम्रादीनां
तरूणां च सर्जनं व्यंजनं तथा ॥ पशूनां पुरुषाणां [illegible]व संभवः परिकीर्त्तितः ॥ ५२ ॥ तथा निर्वचनं प्रोक्तं कल्पस्य च परिग्रहः ॥
नव सर्गाः पुनः प्रोक्ता ब्रह्मणो बुद्धिपूर्वकाः ॥ ५३ ॥ त्रयो ये बुद्धिपूर्वास्तु तथा यल्लोककल्पनम् ॥ ब्रह्मणोऽवयवेभ्यश्च धर्मादीनां
समुद्भवः ॥ ५४ ॥ ये द्वादश प्रसूयंते प्रजाकल्पे पुनः पुनः ॥ कल्पयोरंतरे प्रोक्तं प्रतिसंधिश्च यस्तयोः ॥ ५५ ॥ तमोमात्रा
वृतत्वात्तु ब्रह्मणोऽधर्मसंभवः ॥ सत्त्वोद्रिक्ताच्च देहाच्च पुरुषस्य च संभवः ॥ ५६ ॥ तथैव शतरूपायां तयोः पुत्रास्ततः परम् ॥
प्रियव्रतोत्तानपादौ प्रसूत्याकृतयः शुभाः ॥ ५७ ॥ कीर्त्यंते धूतपाप्मानस्त्रैलोक्ये ये प्रतिष्ठिताः ॥ रुचेः प्रजापतेश्चोर्द्धमाकूत्यां मिथु
नोद्भवः ॥ ५८ ॥ प्रसूत्यामपि दक्षस्य कन्यानामुद्भवः शुभः ॥ दाक्षायणीषु वाप्यूर्ध्वं शब्दाद्यासु महात्मनः ॥५९॥ धर्मस्य कीर्त्यते
सर्गः सात्त्विकस्तु सुखोदयः ॥ तथाऽधर्मस्य हिंसायां तामसोऽशुभलक्षणः ॥ ६० ॥ भृग्वादीनामृषीणां च प्रजासर्गोपवर्णनम् ॥
ब्रह्मर्षेश्च वसिष्ठस्य यत्र गोत्रानुकीर्त्तनम् ॥६१॥ अग्नेः प्रजायाः संभूतिः स्वाहायां यत्र कीर्त्यते ॥ पितॄणां द्विप्रकाराणां स्वधायां तदन
न्तरम् ॥ ६२ ॥ पितृवंशप्रसंगेन कीर्त्यंते च महेश्वरात् ॥दक्षस्य शापः सत्याश्च भृग्वादीनां च धीमताम् ॥६३॥ प्रतिशापश्च दक्षस्य

रुद्रादद्भुतकर्मणः ॥ प्रतिषेधश्च वैरस्य कीर्त्यते दोषदर्शनात् ॥ ६४ ॥ मन्वन्तरप्रसंगेन कालाख्यानं च कीर्त्यते ॥ प्रजापतेः
कर्दमस्य कन्यायाः शुभलक्षणम् ॥ ६५ ॥ प्रियव्रतस्य पुत्राणां कीर्त्यते यत्र विस्तरः ॥ तेषां नियोगो द्वीपेषु देशेषु च पृथक्
पृथक् ॥ ६६ ॥ स्वायंभुवस्य सर्गस्य ततश्चाप्यनुकीर्त्तनम् ॥ वर्षाणां च नदीनां च तद्भेदानां च सर्वशः ॥६७॥ द्वीपभेदसहस्राणा
मन्तर्भावश्च सप्तसु ॥ विस्तरान्मण्डलं चैव जंबूद्वीपसमुद्रयोः ॥ ६८ ॥ प्रमाणं योजनाग्रेण कीर्त्यते पर्वतैः सह ॥ हिमवान्हेमकूटश्च
निषधो मेरुरेव च ॥ नीलः श्वेतश्च शृंगी च कीर्त्यन्ते सप्त पर्वताः ॥ ६९ ॥ तेषामन्तरविष्कंभा उच्छ्रायायामविस्तराः ॥ ७० ॥
कीर्त्यन्ते योजनाग्रेण ये च तत्र निवासिनः ॥ भारतादीनि वर्षाणि नदीभिः पर्वतैस्तथा ॥७१॥ भूतैश्चोपनिविष्टानि गतिमद्भिर्ध्रुवै
स्तथा ॥ जंबूद्वीपादयो द्वीपाः समुद्रैः सप्तभिर्वृताः ॥ ७२ ॥ ततः स्वर्णमयी भूमिर्लोकालोकश्च कीर्त्यते ॥ सप्रमाणा इमे लोकाः
सप्तद्वीपा च मेदिनी॥ ७३॥ रूपादयः प्रकीर्त्यन्ते करणात्प्राकृतैः सह ॥ सर्वं चैतत्प्रधानस्य परिणामैकदेशिकम्॥७४॥ पर्यायपरिमाणं
च संक्षेपेणात्र कीर्त्यते ॥ सूर्याचन्द्रमसोश्चैव पृथिव्याश्चाप्यशेषतः ॥ ७५ ॥ प्रमाणं योजनाग्रेण सांप्रतैरभिमानिभिः॥
महेन्द्राद्याः शुभाः पुण्या मानसोत्तरमूर्धनि ॥७६॥अत ऊर्द्ध्वगतिश्चोक्ता सूर्यस्यालातचक्रवत् ॥ नागवीथ्यक्षवीथ्योश्च लक्षणं च प्रकीर्त्यते
॥७७॥ कोष्ठयोर्लेखयोश्चैव मण्डलानां च योजनैः ॥ लोकालोकस्य सन्ध्याया अह्नो विषुवतस्तथा ॥ ७८ ॥ लोकपालाः स्थिताश्चोर्द्ध्व
कीर्त्यंते ते चतुर्दिशम् ॥ पितॄणां देवतानां च पन्थानौ दक्षिणोत्तरौ॥७९॥ गृहिणां न्यासिनां चोक्तौ रजःसत्त्वसमाश्रयः ॥ कीर्त्यते च पदं
विष्णोर्धर्माद्या यत्र च स्थिताः ॥ ८० ॥ सूर्याचन्द्रमसोश्चारो ग्रहाणां ज्योतिषां तथा ॥ कीर्त्यते धृतसामर्थ्यात्प्रजानां च शुभाऽशु
भम् ॥ ८१ ॥ ब्रह्मणा निर्मितः सौरः सादनार्थं च स स्वयम् ॥ कीर्त्यते भगवान्येन प्रसर्प्पति दिवः क्षयम् ॥ ८२ ॥ स रथोऽधि
ष्ठितो देवैरादित्यैर्ऋषिभिस्तथा ॥ गन्धर्वैरप्सरोभिश्च ग्रामणीसर्पराक्षसैः ॥ ८३ ॥ अपां सारमयात्स्यन्दात्कथ्यते च रसस्तथा ॥
वृद्धिक्षयौ च सोमस्य कीर्त्यंते सोमकारितौ ॥ ८४ ॥ सूर्यादीनां स्यन्दनानां ध्रुवादेव प्रवर्त्तनम् ॥ कीर्त्यते शिशुमारस्य यस्य

पुच्छे ध्रुवः स्थितः ॥ ८५ ॥ तारारूपाणि सर्वाणि नक्षत्राणि ग्रहैः सह ॥ निवासा यत्र कीर्त्यन्ते देवानां पुण्यकर्मणाम् ॥ ८६ ॥
सूर्यरश्मिसहस्रं च वर्षशीतोष्णविश्रवः ॥ प्रविभागश्च रश्मीनां नामतः कर्मतीर्थतः ॥ ८७ ॥ परिमाणं गतिश्चोक्ता ग्रहाणां सूर्यसंश्रयात् ॥
वेश्यारूपात्प्रधानस्य परिमाणो महद्भवः ॥ ८८ ॥ पुरूरवस ऐलस्य माहात्म्यस्यानुकीर्त्तनम् ॥ पितॄणां द्विप्रकाराणां माहात्म्यं वा
मृतस्य च ॥ ८९ ॥ ततः पर्वाणि कीर्त्यन्ते पर्वणां चैव संधयः ॥ स्वर्गलोकगतानाञ्च प्राप्तानाञ्चाप्यधोगतिम् ॥ ९० ॥
पितॄणां द्विप्रकाराणां श्राद्धेनानुग्रहो महान् ॥ युगसंख्याप्रमाणं च कीर्त्यते च कृतं युगम् ॥ ९१ ॥ त्रेतायुगे चापकर्षाद्वा
र्त्तायाः संप्रवर्त्तनम् ॥ वर्णानामाश्रमाणां च संस्थितिर्धर्मतस्तथा ॥ ९२ ॥ वत्रप्रवर्त्तनं चैव संवादो यत्र कीर्त्यते ॥ ऋषीणां वसुना
सार्द्धं वसोश्चाधः पुनर्गतिः ॥ शब्दत्वं च प्रधानात्तु स्वायम्भुवमृते मनुम् ॥ ९३ ॥ प्रशंसा तपसश्चोक्ता युगावस्थाश्च कृत्स्नशः ॥
द्वापरस्य कलेश्चापि संक्षेपेण प्रकीर्त्तनम् ॥ ९४ ॥ मन्वन्तरं च संख्या च मानुषेण प्रकीर्त्तिता ॥ मन्वन्तराणां सर्वेषामेतदेव
च लक्षणम् ॥ ९५ ॥ अतीतानागतानां च वर्त्तमानं च कीर्त्यते ॥ तथा मन्वन्तराणां च प्रतिसंधानलक्षणम् ॥ ९६ ॥ अतीताना
गतानां च प्रोक्तं स्वायम्भुवे ततः ॥ ऋषीणां च गतिः प्रोक्ता कालज्ञानगतिस्तथा ॥ ९७ ॥ दुर्गसंख्याप्रमाणं च युगवार्ता
प्रवर्त्तनम् ॥ त्रेतायां चक्रवर्तीनां लक्षणं जन्म चैव हि ॥ ९८ ॥ प्रमतेश्च तथा जन्म अथो कलियुगस्य वै ॥ अंगुलैर्ह्रासनं चैव
भूतानां यच्च चोच्यते ॥ ९९ ॥ शाखानां परिसंख्यानं शिष्यप्राधान्यमेव च ॥ वाक्यं सप्तविधं चैव ऋषिगोत्रानुकीर्तनम् ॥ १०० ॥
लक्षणं सूतपुत्राणां ब्राह्मणस्य च कृत्स्नशः ॥ वेदानां व्यसनं चैव वेदव्यासैर्महात्मभिः ॥ १०१ ॥ मन्वन्तरेषु देवानां प्रजेशानां च
कीर्त्तनम् ॥ मन्वंतरक्रमश्चैव कालज्ञानं च कीर्त्यते ॥ १०२ ॥ दक्षस्य चापि दौहित्राः प्रियाया दुहितुः शुभाः ॥ ब्रह्मादिभिस्ते जनिता
दक्षेणैव च धीमता ॥ १०३ ॥ सावर्णाश्चात्र कीर्त्यन्ते मनवो मेरुमाश्रिताः ॥ ध्रुवस्यौत्तानपादस्य प्रजासर्गोपवर्णनम् ॥ १०४ ॥ चाक्षुषस्य
मनोः सर्गः प्रजानां वीर्यवर्णनम् ॥ प्रभुणा चैव वैन्येन भूमिदोहप्रवर्तता ॥ १०५ ॥ पात्राणां पयसां चैव वत्सानां च विशेषणम् ॥ ब्रह्मा

दिभिः पूर्वमेव दुग्धा चेयं वसुंधरा ॥१०६॥ दशभ्यश्च प्रचेतोभ्यो मारिषायां प्रजापतेः॥ दक्षस्य कीर्त्यते जन्म समस्यांशेन धीमतः
॥ १०७ ॥ भूतभव्यभवेशत्वं महेंद्राणां च कीर्त्यते ॥ मन्वादिका भविष्यंति आख्यानैर्बहुभिर्वृताः ॥ १०८ ॥ वैवस्वतस्य च मनोः
कीर्त्यते सर्गविस्तरः ॥ ब्रह्मादिकोश उत्पत्तिर्भृग्वादीनां च कीर्त्यते ॥ १०९ ॥ विनिष्कृष्य प्रजासर्गे चाक्षुषस्य मनोः शुभे ॥ दक्षस्य
कीर्त्यते सर्गो ध्यानाद्वैवस्वतांतरे॥११०॥नारदः कृतसंवादो दक्षपुत्रान्महाबलान् ॥ नाशयामास शापाय मानसो ब्रह्मणः सुतः ॥१११॥
ततो दक्षोऽसृजत्कन्या वैरिणा नाम विश्रुताः ॥ मरुत्प्रवाहे मरुतो दित्यां देव्यां च संभवः॥११२॥कीर्त्यते मरुतां चात्र गणास्ते सप्तसप्तकाः॥
देवत्वमिंद्रवासेन वायुस्कंधेषु चाश्रमः ॥११३ ॥ दैत्यानां दानवानां च यक्षगंधर्वरक्षसाम्॥ सर्वभूतपिशाचानां यक्षाणां पक्षिवीरुधाम्
॥११४॥ उत्पत्तयश्चाप्सरसां कीर्त्यते बहुविस्तरात् ॥ मार्तंडमंडलं कृत्स्नं जन्मैरावतहस्तिनः ॥ ११५ ॥ वैनतेयसमुत्पत्तिस्तथा राज्या
भिषेचनम् ॥ भृगूणां विस्तरश्चोक्तस्तथा चांगिरसामपि ॥ ११६ ॥ कश्यपस्य पुलस्त्यस्य तथैवात्रेर्महात्मनः ॥ पराशरस्य च मुनेः
प्रजानां यत्र विस्तरः ॥११७॥ तिस्रः कन्याः सुकीर्त्यंते यासु लोकाः प्रतिष्ठिताः॥इच्छाया विस्तरश्चोक्त आदित्यस्य ततः परम्॥११८॥
किंकुविच्चरितं प्रोक्तं ध्रुवस्यैव निबर्हणम् ॥ बृहद्बलानां संक्षेपादिक्ष्वाक्वाद्याः प्रकीर्त्तिताः ॥ ११९ ॥ निश्यादीनां क्षितीशानां पलांडु
हरणादिभिः ॥ कीर्त्यते विस्तरात्सर्गो ययातेरपि भूपतेः ॥ १२० ॥ यदुवंशसमुद्देशो हैहयस्य च विस्तरः ॥ क्रोधादनंतरं
चोक्तस्तथा वंशस्य विस्तरः ॥ १२१ ॥ ज्यामघस्य च माहात्म्यं प्रजासर्गश्च कीर्त्यते ॥ देवावृधस्यांधकस्य धृष्टेश्चापि महात्मनः
॥ १२२ ॥ अनिमित्रान्वयश्चैव विशोर्मिथ्याभिशंसनम् ॥ विशोधमनुसंप्राप्तिर्मणिरत्नस्य धीमतः ॥ १२३ ॥ सत्राजितः प्रजासर्गे
राजर्षेर्देवमीढुषः॥ शूरस्य जन्म चाप्युक्तं चरितं च महात्मनः ॥१२४॥ कंसस्यापि च दौरात्म्यमेकीवंश्यात्समुद्भवः ॥ वासुदेवस्य देव
क्यां विष्णोरमिततेजसः ॥ १२५ ॥ अनन्तरमृषेः सर्गः प्रजासर्गोपवर्णनम् ॥ देवासुरे समुत्पन्ने विष्णुना स्त्रीवधे कृते ॥१२६॥
संरक्षता शक्रवधं शापः प्राप्तः पुरा भृगोः ॥ भृगुश्चोत्थापयामास दिव्यां शुक्रस्य मातरम् ॥ १२७ ॥ देवानां च ऋषीणां च संक्रमा